

besorolt *лѧда* 'padlás- vagy pinceajtó', *лѧды* 'spalletta, ablaktábla', *лѧда* 'tolózár, retesz', *лѧда* 'bolti pult', *лѧда* 'a szövőszék alkatrésze' etimológiailag nem az ősi szláv *лѧда* 'irtványföld' szóval, hanem a következő, német eredetű szavakkal függ össze: ukrán *лѧда* 'bolti pult felhajtható táblája; nyílás-záró fedő; padlás- vagy pinceajtó; a szövőszék alkatrésze; stb.', lengyel *lada* 'láda, pult; stb.', román *ladă* 'láda, fiók', magyar *láda* stb. (vö. BERNEKER, SLEtWb. I, 682). Ugyancsak nem a *лѧда* 'irtványföld' szóhoz tartozik a 16. jelentésként nyilvántartott *лѧда* 'lusta ember' sem. Minden bizonnyal annak az ukrán *лѧда* 'lusta ember' szónak az átvételével van itt dolgunk, amelyik a 'lusta ember; semmirekellő' jelentésű *лѧдѧй*, *лѧдѧка*, *лѧдарь* főnévvaltozatok valamelyikéből vonódhatott el (vö. *Преображенский*, ЭтСлов. I, 463; VASMER, REW. II, 25). A *лѧда* szócikke tehát végeredményben három, önálló szócikkbe kívánczozó homonimára bontandó föl.

A tájszótárak szerkesztésének elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozó szakirodalom sem nálunk, sem külföldön nem mondható különösen gazdagnak. Már csak ezért is örömmel fogadjuk F. P. FILINnek a Tervezetét, amely sok elvi jelentőségű kérdést tárgyal és számos gyakorlati útbaigazítást is nyújt. A legmélyebb benyomást azonban az teszi a Tervezet olvasójára, hogy az előkészítő munkálatok bonyolult részlet-problémáival való megismerkedés során egy óriási területen beszélt nyelv impozáns méretű és nagy tudományos értékű tájszótárának a körvonalai bontakoznak ki előtte, egy olyan régen várt szótár, amely most már belátható időn belül meg fog valósulni. Őszintén kívánjuk, hogy az új orosz tájszótár minél előbb napvilágot lásson.

KISS LAJOS

Historia osadnictwa i organizacja społeczna pasterstwa oraz słownictwo pasterskie Tatr Polskich i Podhala

Opracowali S. Górzyński, J. Kolowca, B. Kopezyńska-Jaworska, Z. Korosadowicz, Z. Radwańska-Paryska, A. Szyfer, J. Zborowski, Z. i S. Zwoliński.

Wrocław—Warszawa—Kraków, 1962. Zakład narodowy im. Ossolińskich, wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk. — Polska Akademia Nauk. Wydział I — nauk społecznych. Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala. Redaktor Włodzimierz Antoniewicz. Tom IV. 272 l.

A lengyel Táttra és a tőle északra, Nowy Targ körül elterülő medence, Podhale (tkp. 'a havasi legelők alja', vö. lengyel *hala* 'havasi legelő') néprajzi és nyelvészeti tekintetben egyaránt számos sajátossággal tűnik ki. Lakóinak, a csekély lélekszámú lengyel guráloknak (vö. lengyel *góral*, tkp. 'hegyi lakó') olyannyira jellegzetes, egyéni areulaturak van a lengvelség etnikai csoportjai között, mint — mondjuk — a székelyeknek a magyarság néprajzi csoportjai között. Mindenképpen érthető tehát az a fokozott figyelem, amely a tátrai gurálok iránt nemcsak a lengyel közönség, hanem a lengyel művészet és tudomány részéről is megnyilvánul. A lengyel irodalomnak nem egy jeles képviselője írt gurál tárgyú műveket, a lengyel tudományosság pedig régóta foglalkoztatja a gurálok története és jelenkori élete. A hegyvidékek és lakóinak a tanulmányozásához önálló folyóirat (Wierchy. Kraków, 1921—) áll a kutatók rendelkezésére. Nemrégiben a tátrai és podhalei pásztorkodásnak a tüzetes feldolgozására indított vállalkozást a Lengyel Tudományos Akadémia I. Osztálya. A 10 kötetes tervezett sorozat részmonográfiák alakjában mutatja be azt a havasi pásztorkodást, amely jó ideje tartó általános hanyatlás után napjainkban végképp megszűnik. A nyájakkal nem kevés erdei kárt okozó havasi pásztorkodás és az erdők megóvását szorgalmazó erdészeknek a szakadatlan viszálykodása ugyanis a Tátrai Nemzeti Park létrehozásával lezárult: a természetvédelmi területen tilos a legeltetés. Ezért hát a kutatónak sietnie kell. A tátrai pásztorkodás fölött már megkondult a lélekarhang. Eltűnőben és átalakulóban van az az évszázados tátrai állattartási mód, amely szoros magyar kapcsolatai révén a magyar szakemberek érdeklődésére is számot tarthatott (vö. KNEIENZA ISTVÁN, A tót és lengyel költőzködő pásztorkodás magyar kapcsolatai. Ethn. XLV, 62—73).

A megszabású sorozat első kötetei a tátrai és podhalei pásztorkodásnak néhány földrajzi és néprajzi problémáját tárgyalják. A kötetek címe a következő: I. Fizjografia i geografia pasterstwa Tatr Polskich i Podhala. 1959. — II. Pastwiska podgórskie i górskie Tatr Polskich i Podhala. Terazniejszość i przyszłość. 1960. — III. Hodowla owiec i bydła w Tatrach Polskich i na Podhalu. Terazniejszość i przyszłość. 1961. —

A legutóbb megjelent és most ismertető IV. kötet történeti, néprajzi és nyelvészeti tárgykörű tanulmányokat foglal magában. Minden tanulmány végén francia nyelvű összefoglalás van.

Folyóiratunk jellegének megfelelően csupán a két utolsó, nyelvészeti tárgyú dolgozathoz fűzök egypár megjegyzést, kiemelve a magyar vonatkozásokat. ANNA SZYFER tanulmánya a tátrai és podhalei pásztorkodás szókészletének nyelvföldrajzi módszerű leírását adja. A 75 kérdésből álló kérdőívére kapott feleleteket a szerző szöveges formában és — részben — térképre vetítve tárja az olvasók elé. Az összegyűjtött anyagot etimológiai szempontból is rendezti. Feltűnő, hogy szlovák eredetű réteg teljesen hiányzik ebből az összeállításból, holott nyilvánvaló, hogy a szerzőtől cseh eredetűnek tartott szavak tulajdonképpen nem a csehből, hanem a szlovákból valók. Az etimológiai elemzés a dolgozatnak egyébként is gyenge oldala. A szerző egyáltalán nem használta — többek között — V. Machek cseh és szlovák etimológiai szótárát, pedig a *redyk* 'tavaszi nyájkijajtás a havasi legelőre', *kierdel* 'a havasi legelőre hajtott nyáj' és számos más szó magyarázatához érdemes lett volna. A dolgozatban a következő szavak fordulnak elő mint magyar származásúak, illetőleg mint magyar alapszóból képzettek: *baca* 'juhászgazda, bacsó', *juhás* 'juhász', *juhásic* 'juhot legeltet, juhászkodik', *bojtár* 'bojtár', *szalas* 'szállás', *buňkos* 'bunkós pásztortob'. A *baca* azonban minden bizonnyal nem a magyarból, hanem a szlovák *bača*-ból való (KNEZSA: *Studia Slavica* VIII, 435). Ugyancsak a szlovákból származik a szerző által ismeretlen eredetűnek minősített *habarka* 'a megoltott tej szétkavarására használatos eszköz', maga a szlovák *habarka* 'kavarófa' viszont egy magyar *habaró*-ból alakulhatott (MACHEK, *EtSl.* 119).

Z. RADWAŃSKA-PARYSKA tanulmánya a Táttra és Podhale gurál növényneveinek a szótárát tartalmazza. Az 508 növénynevből 184 a szerző saját helyszíni gyűjtéséből, a többi pedig mások gyűjtéséből és a korábbi szakirodalomból származik. A legrégebbi adatokat a Vörös Kolostorban élt Ciprián barátunk az 1760-as évek táján készült herbáriumában olvasható jegyzetek szolgáltatják. A magyar vonatkozású gurál növénynevek közül az 'áfonya' jelentésű *jafer*-re szeretném felhívni a figyelmet. E név úgy függhet össze a magyar *áfonyá*-val, hogy végső forrásuk azonos. (A kérdés újabb irodalmából lásd MACHEK, *EtSl.* 120; E. BELCARZOWA: *Język Polski* XL, 284; CIORANESCU, *DiccEt-Rum.* 10). A gurál *nedregula* 'nadrágulya' a szerző szerint a szepesi német *Nadragulle* közvetítésével a magyar *nadrágulyá*-ra megy vissza. Nem lehet azonban számitáson kívül hagyni a keleti szlovák *nadragul'a* közvetítő szerepét sem.

A fényképekkel és térképvázlatokkal gazdagon illusztrált, reprezentatív kiállítású sorozat a lengyel Táttra és Podhale komplex módszerrel végzett kutatásának az eredményeit összegezi. Köteteit számos tudományág művelői fogják haszonnal forgatni. A nyelvész számára a IV. kötet nyújtja a legbővebb anyagot, de értékes adalékok a többi kötetben is találhatóak.

KISS LAJOS

Jaroslav Jelínek—Josef V. Bečka—Marie Těšitelová: *Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce*

Praha, 1961. Státní pedagogické nakladatelství. 587 l.

Az orosz nyelv gyakoriságszótára¹ után újabb szláv nyelv szókincsének ilyenfajta feldolgozását üdvözölhetik örömmel a szakemberek. A cseh nyelv gyakoriság-szótárának munkálatait 1940-ben kezdték meg, s 1953-ban fejezték be. A szótár beilleik azon nyelvészeti munkák sorába, melyek a „matematikai nyelvészet” címszó alá tartoznak, s amely matematikai nyelvészetet így vagy úgy, de általában a strukturalizmus fogalmával kapcsolnak egybe. (Bár a matematikai, közelebből statisztikai módszerek alkalmazása nyelvészeti munkákban ismeretes volt már a strukturalizmus megjelenése előtt is.²) Az utóbbi években különösen a lexikológiában, de a nyelv más síkjain is egyre inkább

¹ JOSSELSON, HARRY H., *The Russian word count*. Detroit, 1953.

² Андреев, Н. Д.—Зиндер, Л. Д., *Основные проблемы прикладной лингвистики* В. Я. 1959/4. 19. l.